

ПРОЄКТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства охорони
здоров'я України

№ _____

**ПРИМІРНА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ В ІНТЕРНАТУРІ
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ХІРУРГІЯ**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ – «22 Охорона здоров'я»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ НА
ДОДИПЛОМНОМУ РІВНІ ОСВІТИ – Медицина, Лікувальна справа

Розроблено групою експертів МОЗ з деяких питань проходження інтернатури за спеціальністю «Хірургія», склад якої затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01.11. 2021 № 2390 (додається)

Рецензовано групою експертів МОЗ України за напрямками «*вказує МОЗ*», склад якої затвердженою наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2020 № 2455

Примірну програму розглянуто після надходження всіх зауважень та пропозицій.

ВСТУП

Програма підготовки в інтернатурі з хірургії – єдиний комплекс освітніх та практичних компонентів, спланованих і організованих закладами вищої освіти і базами стажування з метою забезпечення набуття лікарями-інтернами компетентностей, необхідних для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста, їх професійної готовності до самостійної діяльності за фахом, який ґрунтується на академічній доброчесності, медичній етиці та деонтології, доказовій медицині.

Програма базується на сучасних наукових результатах і засадах доказової медицини у сфері хірургії. Програма забезпечує набуття та вдосконалення високого рівня знань та професійних навичок з питань діагностики та лікування основних хірургічних захворювань, оволодіння і засвоєння основних хірургічних навичок та етапів операційних втручань. Узгоджена з аналогічними програмами країн Європи і США. Орієнтує на подальший розвиток, у рамках якого можлива подальша професійна та наукова кар'єра (теоретична та прикладна). Передбачає стажування і проходження практики у хірургічних центрах за кордоном. Орієнтована на застосування спеціальних інформаційних технологій (передачу медичної інформації, застосування експертних систем і баз даних) з метою оптимізації і підвищення ефективності діагностичного і лікувального процесу. Формує фахівців з новим клінічним мисленням, стратегічним стилем здатних генерувати інноваційні технології, викладати, проводити дослідження у сфері надання хірургічної допомоги.

Інтернатура є обов'язковою формою первинної спеціалізації осіб за лікарськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста з метою присвоєння звання «лікар-спеціаліст».

Програма підготовки в інтернатурі з хірургії триває три роки та складається з двох частин: освітньої та практичної.

Підготовка лікарів-інтернів в інтернатурі проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі програми підготовки в інтернатурі, та навчальних планів, затверджених Вченою радою закладу вищої освіти.

За період підготовки в інтернатурі лікарі-інтерни повинні оволодіти компетенціями, знаннями та навичками, які визначені індивідуальним навчальним планом та програмою підготовки в інтернатурі.

І. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Спеціальність «Хірургія» Галузь знань «22 Охорона здоров'я»	
Складник системи освіти	Освіта дорослих, післядипломна освіта у сфері охорони здоров'я, спеціалізація (первинна)
Кваліфікація	Професійна кваліфікація лікар-спеціаліст
Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за освітніми програмами відповідної спеціальності, та їх результатів навчання	Диплом магістра (спеціаліста – для випускників до 2021 року) у галузі знань «22 Охорона здоров'я» за спеціальністю «Медицина», «Лікувальна справа» (за напрямом підготовки «Медицина»)
Форма проходження інтернатури	Очна
Мова (и)	Українська
Академічні права інтерна	Безперервний професійний розвиток. Можлива подальша підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Робочі місця у закладах охорони здоров'я, самостійне працевлаштування.
Моніторинг та оцінювання	Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 «Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703 № 1254. Освітня частина інтернатури – щорічний і заключний диференційований залік.
Рівень оволодіння практичними навичками	Для кожної компетенції, практичної навички визначається в діапазоні від «А» до «С»: А: Має знання, описує. В: асистує, демонструє під наглядом. С: Виконує, демонструє самостійно.

Обсяг програми	<p>Тривалість підготовки в інтернатурі: 33 місяці (5148 годин) (171,6 кредитів ECTS).</p> <p>Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 9 місяців (1404 години, 46,8 кредити ECTS), три місяці щорічно (15,6 кредитів ECTS на рік).</p> <p>Практична частина: (бази стажування) 24 місяці (3744 год, 124,8 кредити ECTS.)</p>
-----------------------	--

II. ГРАФІК ОСВІТНЬОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ПРОХОДЖЕННЯ ІНТЕРНАТУРИ

Тривалість підготовки в інтернатурі: 33 місяці (5148 годин).

Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 9 місяців (1404 години), три місяці щорічно.

Практична частина: (бази стажування) 24 місяці (3744 год.)

Рік навчання	Місяці											
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
Перший	Б	К	К	К	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	В
Другий	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	К	Б	Б	Б	В
Третій	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	К*	К*	К	В

Примітка: Б – (практична частина інтернатури) проводиться на базі стажування лікарів, К – (освітня частина інтернатури) проводиться в закладі вищої освіти, К* – опрацьовується щодо перенесення на інші місяці; В – відпустка.

III. ПЕРЕЛІК ОBOB'ЯЗKОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПО ЗАКІНЧЕННЮ ІНТЕРНАТУРИ

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі надання екстреної та планової хірургічної допомоги, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог
ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНІ	ЗК 1. Здатність спілкуватися другою (іноземною) мовою.
	ЗК 2. Здатність навчатися та самонавчатися.

ОСТІ	ЗК 3. Здатність до усного та письмового спілкування державною мовою	
	ЗК 4. Здатність бути критичним та самокритичним.	
	ЗК 5. Здатність діяти на підставі етичних суджень.	
	ЗК 6. Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.	
	ЗК 7. Здатність застосовувати знання на практиці.	
	ЗК 8. Здатність працювати в команді та брати на себе відповідальність.	
	ЗК 9. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей.	
	ЗК 10. Здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності.	
	ЗК 11. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	
	ЗК 12. Відповідально ставитися до завдань і обов'язків.	
	ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТН ОСТІ	ПК 1. Знати організацію планової та невідкладної допомоги населенню країни (загальні питання), організацію роботи в хірургічному відділенні і в кабінеті поліклініки, перев'язочній, операційній;
		ПК 2. Знати організацію медичної допомоги населенню за умов виникнення екстремальних ситуацій з масовими ушкодженнями;
ПК 3. Знати основні питання клінічної анатомії;		
ПК 4. Знати нормальну фізіологію систем організму, етіологію та патогенез хірургічних захворювань;		
ПК 5. Орієнтуватись в константах гомеостазу, їх порушеннях та корекції;		
ПК 6. Інтерпретувати результати загальних та спеціальних методів дослідження, робити на основі цих даних узагальнення та практичні висновки;		
ПК 7. Знати питання асептики та антисептики в хірургії; основні документи, які регламентують заходи з підтримання санітарно-епідеміологічного режиму хірургічних відділень;		
ПК 8. Знати основи фармакотерапії (зокрема антибіотико- та гормонотерапії), основи імунології, антибіотикопрфілактики в хірургії		
ПК 9. Знати клінічну симптоматику основних хірургічних захворювань, особливості їх перебігу у дітей, диференційну діагностику хірургічних хвороб з суміжною (урологічною, гінекологічною,		

<p>терапевтичною) патологією;</p>
<p>ПК 10. Знати основи фізіотерапії, курортології, лікувального масажу та інших параклінічних методів;</p>
<p>ПК 11. Знати основи дієтології;</p>
<p>ПК 12. Знати питання специфічних хірургічних інфекцій (правець, сказ тощо);</p>
<p>ПК 13. Знати основи післяопераційної реабілітації та положення про тимчасову та стійку втрату працездатності.</p>
<p>ПК 14. Вміти провести цілеспрямоване клінічне обстеження хворого;</p>
<p>ПК 15. Визначити необхідний обсяг лабораторних, рентгенологічних та інших спеціальних досліджень, прокоментувати їх результати;</p>
<p>ПК 16. Вміти чітко визначити тяжкість стану хворого та обсяг реанімаційних заходів;</p>
<p>ПК 17. Вміти надати невідкладну допомогу хворим в термінальних ситуаціях (масаж серця та інші заходи для відновлення його роботи, штучне дихання, термінова коніотомія/трахеостомія, зупинка зовнішньої кровотечі, профілактика та лікування шоку, промивання шлунка при отруєннях та інші маніпуляції);</p>
<p>ПК 18. Визначити показання для госпіталізації за профілем та організувати її;</p>
<p>ПК 19. Провести диференційну діагностику захворювання у дорослих та дітей, в разі потреби організувати консультацію профільних спеціалістів;</p>
<p>ПК 20. Вміти обґрунтувати тактику консервативного та операційного лікування хворих з хірургічними захворюваннями;</p>
<p>ПК 21. Вміти обґрунтувати показання до проведення операції з урахуванням стану хворого, необхідності передопераційної підготовки та методів знеболення;</p>
<p>ПК 22. Вміти визначити групову і реузс-приналежність крові, проводити проби на індивідуальну сумісність, переливати компоненти крові та кровозамінні розчини, діагностувати гемотрансфузійні ускладнення та застосовувати заходи боротьби з ними;</p>
<p>ПК 23. Вміти застосувати принципи післяопераційного лікування хворих;</p>
<p>ПК 24. Вміти своєчасно діагностувати і лікувати</p>

післяопераційні ускладнення.

IV. ЗМІСТ ОBOB'ЯЗKOBИX КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ІНТЕРНАТУРИ З «ХІРУРГІЇ»

Курс 1	Організація хірургічної допомоги населенню на сучасному етапі 0,33 кредита (10 год.)	
Мета	Вивчити організацію хірургічної допомоги населенню, вміти аналізувати діяльність поліклініки, стаціонару, хірурга, вміти проводити експертизу тимчасової непрацездатності та знати порядок скерування хворих на МСЕК, освоїти правові основи хірургічної допомоги.	
	Знання	Уміння
	Основні нормативні документи з організації охорони здоров'я та організації амбулаторно-поліклінічної, кваліфікованої планової та невідкладної хірургічної допомоги. Основні показники санітарної і демографічної статистики, методика, розрахунок, оцінка, аналіз діяльності поліклініки, стаціонару, хірурга. Організація експертизи тимчасової непрацездатності. Показання та порядок скерування хворих на МСЕК. Правові основи хірургічної допомоги.	Розуміти та використовувати принципи управління та планування роботи хірургічної служби. Вміти аналізувати діяльність поліклініки, стаціонару, хірурга. Вміння проводити експертизу тимчасової непрацездатності та знати порядок скерування хворих на МСЕК Освоїти правові основи хірургічної допомоги.
	Практичні навички/компетентності	
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Заповнення документів, які засвідчують тимчасову непрацездатність.	С
2	Заповнення документів для скерування хворих на МСЕК	С
Курс 2	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії 0,8 кредита (24 год.)	
Мета	Набути клінічних знань про основи анестезіологічної допомоги та реанімаційних заходах хірургічним хворим. Набути клінічних знань та практичних навичок в переливанні компонентів крові, застосуванні трансфузійно-інфузійної терапії. Навчитись застосовувати парентеральне, зондове та лікувальне харчування хірургічним хворим.	
	Знання	Уміння
	Клініко-фізіологічна оцінка загального стану хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення. Місцеві анестетики і види місцевого знеболення. Прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, коніотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця,	Оцінити загальний стан хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення. Вміти застосовувати місцеві анестетики. Проводити регіональні методи знеболення. Освоїти прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, коніотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція

<p>дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен.</p> <p>Надання невідкладної допомоги і реанімаційні заходи при асфіксії (утоплення, повішення, аспірація сторонніх тіл), укусах отруйних змій і комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами.</p> <p>Інтенсивна терапія при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбоеморагічному синдромі.</p> <p>Невідкладна допомога та інтенсивна терапія при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах.</p> <p>Методи і техніка переливання компонентів крові, посттрансфузійні реакції і ускладнення Трансфузійно-інфузійна терапія.</p> <p>Парентеральне харчування.</p> <p>Зондове та лікувальне харчування хірургічних хворих.</p>	<p>серця, катетеризація центральних і периферичних вен</p> <p>Освоїти реанімаційні заходи при асфіксії (утоплення, повішення, аспірація сторонніх тіл), укусах отруйних змій і комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами</p> <p>Проводити інтенсивну терапію при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбоеморагічному синдромі.</p> <p>Надати невідкладну допомогу та інтенсивну терапію при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах.</p> <p>Набути клінічних знань та практичних навичок в переливанні компонентів крові, застосуванні трансфузійно-інфузійної терапії.</p> <p>Навчитись застосовувати парентеральне, зондове та лікувальне харчування хірургічним хворим.</p>
--	--

Практичні навички/компетентності

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Венепункція. Венесекція	С
2	Визначення групи крові	С
3	Переливання компонентів крові та її замінників	С
4	Інфузія сольових, колоїдних, плазмозамінних розчинів, харчових речовин	С
5	Визначення групи та резус-приналежності крові	С
6	Визначення венозного тиску	С
7	Місцеве знеболення	С
8	Блокади при переломах ребер	В
9	Регіональна анестезія	С
10	Зондове годування хворих	С
11	Промивання шлунка, аспірація шлункового вмісту	С
12	Введення зонда Блекмора	В
13	Перидуральна анестезія	А
14	Інтубація трахеї	А
15	Звільнення дихальних шляхів від сторонніх тіл. Штучне дихання	В
16	Допоміжне дихання. Штучна вентиляція легенів	А
17	Закритий масаж серця	В
18	Трахеостомія	В
19	Пункція трахеї і мікроіригація бронхіального дерева	С
20	Коніотомія	С
21	Катетеризація і промивання сечового міхура	С
22	Новокаїнова блокада сім'яного канатика	С

23	Спинномозкова пункція	А
24	Непрямий масаж серця	С
25	Прямий масаж серця	А
26	Дефібриляція серця	В
27	Пункція серця,	В
28	Катетеризація центральних і периферичних вен	В
Курс 3	Абдомінальна хірургія 20,8 кредита (624 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань органів черевної порожнини	
Знання		Уміння
<p>Хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки. Метаболічний синдром. Гостра непрохідність кишок. Тромбоз і емболія судин брижі кишок. Гострий апендицит. Хірургічні захворювання тонкої кишки. Хірургічні захворювання печінки. Хірургічні захворювання жовчних шляхів. Хірургічні захворювання селезінки. Захворювання підшлункової залози. Грижі живота. Травма живота.</p>		<p>Вміти діагностувати хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки та їх ускладнення та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати метаболічний синдром та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати кишкову непрохідність та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати гострий мезентеріальний тромбоз та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати гострий апендицит та його ускладнення та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання тонкої кишки та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання печінки та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання жовчних шляхів та їх ускладнення, визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання селезінки та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати захворювання підшлункової залози та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати грижі живота та визначати лікувальну тактику Вміти діагностувати травму живота та визначати лікувальну тактику.</p>
Практичні навички/компетентності		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пункція черевної порожнини	В
2	Лапароцентез. Діагностичний перитонеальний лаваж	С
3	Апендектомія	С

4	Лапароскопічна апендектомія	В
5	Гастро-, дуоденотомія, висічення, екстеріоризація виразки	С
6	Операції при защемлених грижах	В
7	Ентеротомія	С
8	Резекція кишки	В
9	Ілеотрансверзостомія	В
10	Гастротомія. Прошивання варикозно-розширених вен кардіального відділу стравоходу	А
11	Цеко-, трансверзо-, сигмостомія	В
12	Інтубація кишок	В
13	Роз'єднання зрощень при спайковій кишковій непрохідності Лапароскопічний адгезіолізис	В
14	Лапаротомія при перитонітах, дренажування черевної порожнини	С
15	Інтраперитонеальний лаваж	В
16	Лапароскопічна холецистектомія	В
17	РХПГ та ПСТ	А
18	Холедохотомія і холедохостомія	А
19	Накладання білідигестивних анастомозів	А
20	Дуоденотомія, папілотомія, папілопластика	А
21	Дренажування сальникової сумки при панкреатитах	В
22	Секвестректомія, резекція хвоста підшлункової залози	А
23	Дренажування заочеревинного простору включаючи пункцій не під УЗД контролем	А
24	Операція при кістах підшлункової залози: марсупілізація, внутрішнє дренажування	А
25	Резекція шлунка за Більрот I	В
26	Резекція шлунка за Більрот II	В
27	Селективна проксимальна ваготомія	В
28	Операції при пупкових грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	С
29	Операції при грижах білої лінії живота включаючи лапароскопічну герніопластику	В
30	Операції при пахвинних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	С
31	Операції при стегнових грижах	С
32	Операції при післяопераційних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
33	Спленектомія	В
34	Зашивання рани печінки	В
35	Зашивання ушкоджень кишок	В
36	Проксимальна резекція шлунка	А
37	Гастректомія	А
38	Гастротомія	А
39	Гастроентеростомія	А
40	Оглядова рентгеноскопія живота	А
41	Рентгеноскопія шлунково-кишкового тракту	А
42	Ультрасонографічне обстеження органів черевної порожнини та	А

	заочеревинного простору	
43	Комп'ютерне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного простору	A
44	Фіброгастроуденоскопія	B
45	Холецистостомія	A
46	Фістулографія і фістулоскопія	B
47	Відеолапароскопічна холецистектомія	A
Курс 4	Проктологія 2,4 кредита (72 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань ободової та прямої кишки	
Знання		Уміння
Захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу. Захворювання ободової кишки		Вміти діагностувати захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати захворювання ободової кишки та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пальцеве дослідження прямої кишки	C
2	Аноскопія	C
3	Ректороманоскопія	B
4	Фіброколоноскопія	A
5	Операції при геморої	C
6	Вскриття гострого парапроктиту	C
7	Висічення тріщини заднього проходу	B
8	Видалення кісти куприка	B
9	Видалення епітеліальних куприкових ходів «пілонідальна хвороба»	B
10	Правобічна і лівобічна геміколектомії. Резекція поперечно-ободової кишки	A
11	Резекція сигмоподібної кишки	A
12	Операція Гартмана	B
13	Висока передня резекція прямої кишки	A
14	Черевно-анальна резекція прямої кишки	A
15	Екстирпація прямої кишки	A
Курс 5	Хірургічні захворювання ендокринних органів 1,2 кредита (36 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань ендокринних органів.	
Знання		Уміння
Хірургічне лікування захворювань щитоподібної та паращитоподібних залоз. Хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози. Хірургічне лікування захворювань наднирників		Вміти діагностувати хірургічні захворювання щитоподібної та паращитоподібних залоз та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання інсулярного апарату

	підшлункової залози та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання наднирників та визначати лікувальну тактику.	
Практичні навички/компетентності		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Субтотальна резекція щитоподібної залози.	А
2	Тироїдектомія.	А
3	Гемітироїдектомія.	А
4	Ампутація I пальця стопи.	С
5	Аутодермопластика	С
6	Ампутація нижньої кінцівки	В
Курс 6	Хірургічні захворювання судин 1,2 кредита (36 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань судин.	
Знання		Уміння
Захворювання венозної системи. Захворювання артеріальної системи. Ушкодження кровоносних судин. Захворювання лімфатичної системи кінцівок.		Вміти діагностувати хірургічні захворювання венозної системи та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати хірургічні захворювання артеріальної системи та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати ушкодження кровоносних судин та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати захворювання лімфатичної системи кінцівок та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності		
№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Операції при варикозному розширенні вен нижньої кінцівки: Маделунга, Нарата, Бебкока, Кляппа Операція Лінтона-Кокета	В
2	Ендовенозна лазерна абляція та радіочастотна абляція вен нижніх кінцівок	С
3	Ультрасонографія судин нижніх кінцівок	А
4	Реовазографія	В
5	Капіляроскопія	С
6	Флебографія	А
7	Автовенозні шунтуючі операції на артеріях нижніх кінцівок	А
8	Накладання джгута	С
9	Наладання судинного шва	А
Курс 7	Гнійні хірургічні захворювання 1,2 кредита (36 год.)	
Мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування гнійних хірургічних захворювань.	
Знання		Уміння

<p>Загальні дані про рани. Особливості і класифікація ран. Первинна хірургічна обробка рани. Рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани. Загоєння рани: первинне, вторинне.</p> <p>Гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових сумок (бурсити)</p> <p>Дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта. Деформації опорно-рухового апарату</p> <p>Госпітальна інфекція та її профілактика</p> <p>Гнійна рана.</p> <p>Місцеві гнійні запальні процеси.</p> <p>Сепсис.</p> <p>Перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини.</p> <p>Специфічні інфекції.</p>	<p>Вміти діагностувати, провести обробку рани та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових сумок (бурсити) та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати госпітальну інфекцію та проводити профілактику.</p> <p>Вміти діагностувати гнійні рани та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати місцеві гнійні запальні процеси та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати сепсис та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини та визначати лікувальну тактику.</p> <p>Вміти діагностувати специфічні інфекції та визначати лікувальну тактику.</p>
---	--

Практичні навички/компетентності

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пункція колінного суглоба	С
2	Первинна хірургічна обробка ран м'яких тканин	С
3	Секвестректомія	В
4	Операції при бурситах	В
5	Пункційне дронування періапендикулярного абсцесу під контролем УЗД	В
6	Розкриття міжпетлевих абсцесів	С
7	Розкриття абсцесу Дугласового простору	В
8	Розкриття піддіафрагмального абсцесу	В
9	Пункція абсцесів черевної порожнини під УЗД контролем	А
Курс 8	Амбулаторна хірургія 1,2 кредита (36 год.)	
Мета	Вивчити організацію амбулаторної хірургічної допомоги, хірургічне лікування Гнійних та негнійних захворювань шкіри та підшкірної клітковини.	
Знання		Уміння

<p>Організація амбулаторної хірургічної допомоги. Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини. Негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини.</p>	<p>Освоїти правові нормативи діяльності хірурга в поліклініці, диспансерний огляд, експертизу тимчасової непрацездатності хірургічних хворих Вміти діагностувати гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини та визначати лікувальну тактику. Вміти діагностувати негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини</p>
---	---

Практичні навички/компетентності
(вказується залежно від спеціальності)

№	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Розкриття карбункулів, гідраденітів	С
2	Розкриття абсцесів	С
3	Операції при підшкірному, шкірному панариціях, пароніхії	С
4	Операції при сухожилковому і кістковому панариціях	С
5	Розкриття гнійників кисті	С
6	Видалення доброякісних пухлин м'яких тканин (ліпом, фібром)	С
7	Видалення доброякісних пухлиноподібних утворів м'яких тканин (атером, гігром)	С
8	Видалення сторонніх тіл з м'яких тканин	С
9	Місцеве знеболення при гнійних захворюваннях кисті	С
10	Пункція абсцесів підшкірної клітковини	С

V. Суміжні цикли дисциплін професійної підготовки
12,4 кредита (372 год.)

1.	Торакальна хірургія	2,4 кредита (72 год.)
2.	Трансплантологія	1,2 кредита (36 год.)
3.	Опіки та відмороження	2,4 кредита (72 год.)
4.	Хірургія серця та магістральних судин	1,2 кредита (36 год.)
5.	Невідкладна гінекологія	0,47 кредита (14 год.)
6.	Невідкладна урологія	0,47 кредита (14 год.)
7.	Дитяча хірургія	0,47 кредита (14 год.)
8.	Онкологія	2,4 кредита (72 год.)
9.	Травматологія та ортопедія	0,47 кредита (14 год.)
10.	Загальна патологія	0,47 кредита (14 год.)
11.	Нейрохірургія	0,47 кредита (14 год.)

VI. Додаткові програми

Додаткові компоненти 4,67 кредита (140 год)		
1.	Медицина невідкладних станів	2,4 кредита (72 год.)
2.	Військово-медична підготовка	0,27 кредита (8 год.)
3.	Військово-спеціальна підготовка	0,4 кредита (12 год.)
4.	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	0,2 кредита (6 год.)
5.	СНІД і вірусні гепатити	0,2 кредита (6 год.)
6.	Особливо небезпечні інфекції	0,4 кредита (12 год.)
7.	Туберкульоз	0,2 кредита (6 год.)
8.	Клінічна імунологія	0,2 кредита (6 год.)
9.	Імунопрофілактика	0,2 кредита (6 год.)
10.	Протидія насильства в сім'ї	0,2 кредита (6 год.)

VII. ДОДАТКОВІ ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Освітня частина

підготовки в інтернатурі лікарів-інтернів за спеціальністю «хірургія»

Код курсу	Назва курсу	Кількість годин			
		Лекції	Практика	Семинари	Разом
Обов'язкові компоненти					
Цикли дисциплін професійної підготовки					
1.	Організація хірургічної служби населенню	2	4	4	10
2.	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії	6	12	6	24
3.	Абдомінальна хірургія	30	474	120	624
4.	Проктологія	6	36	30	72
5.	Хірургічні захворювання ендокринних органів	4	16	16	36
6.	Хірургічні захворювання судин	4	16	16	36
7.	Гнійні хірургічні захворювання	4	16	16	36
8.	Амбулаторна хірургія	4	16	16	36
Суміжні цикли дисциплін професійної підготовки					
9.	Торакальна хірургія	6	36	30	72
10.	Трансплантологія	4	16	16	36
11.	Опіки та відмороження	6	36	30	72
12.	Хірургія серця та магістральних судин	4	16	16	36
13.	Невідкладна гінекологія	2	6	6	14
14.	Невідкладна урологія	2	6	6	14
15.	Дитяча хірургія	2	6	6	14
16.	Онкологія	6	36	30	72
17.	Травматологія та ортопедія	2	6	6	14
18.	Загальна патологія	2	6	6	14
19.	Нейрохірургія	2	6	6	14

Разом		98	766	382	1246
Додаткові компоненти					
Цикли дисциплін загальної підготовки					
1.	Медицина невідкладних станів	6	36	30	72
2.	Військово-медична підготовка	6	-	2	8
3.	Військово-спеціальна підготовка	8	-	4	12
4.	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	4	-	2	6
5.	СНІД і вірусні гепатити	4	-	2	6
6.	Особливо небезпечні інфекції	8	-	4	12
7.	Туберкульоз	4	-	2	6
8.	Клінічна імунологія	4	-	2	6
9.	Імунопрофілактика	4	-	2	6
10.	Протидія насильства в сім'ї	4	-	2	6
Разом		52	36	52	140
Базовий та річний підсумковий контроль знань				12	12
Державна атестація включаючи і комп'ютерний контроль				6	6
Загалом		150	802	452	1404

Практична частина
підготовки в інтернатурі лікарів-інтернів на базах стажування
за спеціальністю «хірургія»

Тривалість 24 місяці – 3744 годин.

Назва відділення (установи)	Курс навчальної програми	Кільк. навч. годин
Хірургічне відділення, яке надає невідкладну хірургічну допомогу	Невідкладна абдомінальна хірургія	1092
Хірургічне відділення, яке надає планову хірургічну допомогу	Планова абдомінальна хірургія	978
Торакальне відділення	Торакальна хірургія	156
Проктологічне відділення	Проктологія	156
Відділення гнійної хірургії	Гнійна хірургія	156
Відділення серцево-судинної хірургії	Серцево-судинної хірургії	156
Відділення ендокринної хірургії	Ендокринна хірургія	156
Опікове відділення	Опікова травма	156
Хірургічний кабінет поліклініки	Амбулаторна хірургія	156
Травмпункт	Травматологія	78
Відділення невідкладної гінекології	Невідкладна гінекологія	78
Урологічне відділення	Невідкладна урологія	78
Онкодиспансер	Онкологія	156
Дитяче хірургічне відділення	Дитяча хірургія	156
Підсумковий контроль		36
Разом		3744

VIII. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ ПРИМІРНА ПРОГРАМА, РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Закон «Про вищу освіту» - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» Наказ МОЗ України від 29 березня 2002 року № 117.
3. Постанова Кабінету міністрів України №762 від 07 липня 2021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»
4. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти 2015 – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України №584 від 30.04.2020 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України №1254 від 22.06.2021 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за №1081/36/36703) Про затвердження Положення про інтернатуру та вторинну лікарську (провізорську) спеціалізацію.
7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) – https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf
8. Амбулаторна хірургія / Коржик Н.П., Миронюк О.М. –К.: Книга Плюс, 2010. –264 с.
9. Амбулаторна хірургія: посіб. для лікарів заг. практики / В. М. Ждан, М. В. Ткаченко, М. І. Кравців; Вищ. держ. навч. закл. України "Укр. мед. стоматол. акад.". - Полтава: АСМІ, 2018. - 204 с.: табл., мал.
10. Аноректальная хирургия: профилактика и лечение осложнений / Марио Пескатори [пер. с англ. А. Лангнера]. — Москва: Олимп–Бизнес, 2019. — 264 с.
11. Бойова травма серця, грудної аорти та магістральних судин кінцівок: посібник / В. В. Лазоришинець [та ін.]; ред. В. І. Цимбалюк; Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. - 428 с.
12. Видеоэндоскопическая диагностика и минимально инвазивная хирургия холелитиаза / ред. М.Е. Ничитайло. – К.: ВСИ "Медицина", 2013. – 296 с.
13. Военно-польова хірургія: [практ. і навч. посібник] / Я. Л. Заруцький [та ін.]; ред. д-ра мед. наук проф. Я. Л. Заруцького, д-ра мед. наук проф. В. Я. Білого. - Київ: Фенікс, 2018. - 544 с.: рис., табл.
14. Военно-польова хірургія: підручник / Заруцький Я. Л. [та ін.]; ред. д-ра мед. наук, проф. Я. Л. Заруцького і акад. НАМН України, д-ра мед. наук, проф. В. М. Запорожана. - Одеса: Одес. медун-т, 2016. - 415 с.: рис.
15. Гінекологія / В. К. Ліхачов - Вінниця: Нова Книга, 2022. – 688 с.

16. Гнійно-септична хірургія. Навчальний посібник/ С.Шаповвал. – Медицина. –2019.-192с.
17. Гнойные заболевания пальцев и кисти / Горб Л. И., Зубаха А.Б., Лигоненко А.В., Черная И.А., Шумейко И.А., Стороженко А.В., Дигтярь И.И., Ярошенко Р.А.. – Полтава. -2019 - 124 с.
18. Гострі гнійні захворювання: анатомо -клінічне обґрунтування та основи хірургічної допомоги: навчальний посібник для студентів медичних факультетів вищих навчальних закладів III -IV рівня акредитації та лікарів-інтернів за спеціальністю 222 «Медицина» / О. А. Григор'єва, А. С. Писаренко, Е.Р. Скаковський. –Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. –75 с
19. Декомпенсований цироз печінки / Русин В.І., Сипливий В.О., Русин А.В., Береснєв О.В., Рум'янцев К.Е.. – Ужгород, 2006. – 229с.
20. Діагностика та моніторинг ендотоксикозу у хірургічних хворих: монографія /Годлевський А.І., Саволук С.І. – Вінниця: Нова Книга, 2015. – 232 с.
21. Ендокринологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / [Боднар П.М., Фомін П.Д., Шепетько Є.М. [та ін.]; ред. проф. Боднара П.М.- вид. 3, переробл. та допов. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 480 с.
22. Ендоскопічна хірургія: навчальний посібник для студентів старших курсів медичних закладів вищої освіти, лікарів-інтернів, резидентів, слухачів закладів післядипломної освіти, які готують фахівців у галузі “Охорона здоров'я” зі спеціальності “Хірургічні хвороби” / В. М. Запорожан [та ін.]; ред.: В. М. Запорожан, В. В. Грубнік. - Київ: ВСВ "Медицина", 2019. - 592 с.
23. Еталони практичних навичок зі спеціальності «Хірургія»: навчальний посібник / Бобров О. Є., Паламарчук В. І., Тураєв П. І., Гвоздяк М. М., Мендель М. А. – К., видавничий дім «Асканія», 2011 – 157с.
24. Загальна хірургія з клінічною психологією: підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.]; ред. О. Є. Каніковського [та ін.]. - Вінниця: Рогальська І. О., 2015. - 589 с.: іл., табл.
25. Загальна хірургія: [підруч. для студентів ВНЗ] / [В. П. Андрущенко та ін.]; ред. проф.: Я. С. Березницького [та ін.]. - 2-ге вид. - Вінниця: Нова Книга, 2020. - 342 с.: рис., табл. - (Національний підручник).
26. Загальна хірургія: базовий підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М. Д. Желіба [та ін.]; ред. М. Д. Желіба. - 2-е вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 448 с.
27. Загальна хірургія: базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів - медичних університетів, інститутів й академій / С. Д. Хіміч [та ін.]; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-е вид., виправ. і доп. - Київ: ВСВ "Медицина", 2018. - 608 с.
28. Загальна хірургія: підручник / П. О. Герасимчук [та ін.]; ред. П. О. Герасимчук; Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль: ТНМУ "Укрмедкнига", 2020. - 696 с.: іл.

29. Загальна хірургія: підручник для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України / В. П. Андрющенко [та ін.]; ред. Я. С. Березницький [та ін.]. - Вінниця: Нова Книга, 2018. - 344 с.: іл.
30. Інноваційні малоінвазивні технології в хірургічному лікуванні хронічних захворювань вен нижніх кінцівок: монографія / С.І. Саволук, В.А. Ходос, В.С. Горбовець, М.І. Музь, Р.А. Геращенко. – Київ – Вінниця: ПП Балюк І.Б. – 2020. – 146 с.
31. Кваліфікація порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: метод. рек. / [О. В. Процюк, Д. О. Алексєєва-Процюк]. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2018. – 55 с.
32. Керівництво з воєнно-польової терапії (спеціальна частина) / Г.В. Мясников. – К., 2015. – 256 с.
33. Кисты и кистозные опухоли поджелудочной железы / Ничитайло М., Снопко Ю., Булик И. - К.: ЧАО Полиграфкнига, 2012. – 544 с.
34. Клінічна трансфузіологія. Частина IV. Нормативно-правові аспекти гемо трансфузіології / ред. Польового В.П., Левченко О.М., Малигон О.І., Загороднього В.В. //Одеса: Медуніверситет, -2017. -338 с.
35. Клінічна доплерівська ультрасонографія / За. ред. Пола Л. Алана та ін. / пер. з англ. – Львів: Медицина світу, 2007. – 374 с.
36. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги: підручник /Тарасюк В.С., Матвійчук М.В., Паламар І.В., Корольова Н.Д., Кучанська Г.Б., Новицький Н.О. - К.: «Медицина», 2011. – 526 с.
37. Методи консервативної та хірургічної реабілітації у постраждалих з наслідками опіків: Навчальний посібник / Г.П. Козинець, Ю.М. Васильчук, В.Д. Пінчук [та ін.] – Київ, СП «Інтертехнодрук Поліграфсервіс», 2010. – 100 с.
38. Методичні вказівки до практичних занять з хірургії (модуль 8): Навчальний посібник / Безродний Б.Г., Колосович І.В., Короткий В.М. [та ін.]; ред. Б. Г. Безродного- К.: ВПЦ «Експрес», 2017. - 614 с.
39. Мініінвазивна хірургія ускладнених форм гострого калькульозного холециститу: автореф. дис. ... д-ра мед. наук: 14.01.03 / Коломійцев Василь Іванович; Нац. акад. мед. наук України, ДУ "Нац. ін-т хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова". - Київ, 2015. - 40 с.: табл.
40. Наказ МОЗ України від 30.09.2013 р. № 838 «Про систему комбустіологічної допомоги в Україні».
41. Невідкладна військова хірургія. / пер. з англ. –Київ, Наш Формат, 2015. –568 с.
42. Невідкладні стани в хірургії: навчальний посібник / К. М. Бобак, А. І. Бобак, В. В. Киретів, О. М. Парійчук, І. В. Сарахман, І. І. Романишин, Л. Б. Бандрівський, О. С. Брунарська; ред. Л. М. Ковальчука.— К.: ВСВ «Медицина», 2017.— 560 с.
43. Неотложная урология Руководство для врачей /[Белый Л.Е.](#) – Харьков, [Мед. Информ. Агенство](#), 2011. – 472 с.

44. Онкологія : підручник / А. І. Шевченко, О. П. Колеснік, Н. Ф. Шевченко [та ін.] ; ред. А. І. Шевченка. –Вінниця : Нова Книга, 2020. –488 с
45. Онкологія: підручник / Ю.В. Думанський, А.І. Шевченко, І.Й. Галайчук [та ін.]; ред. Г.В. Бондаря, А.І. Шевченка, І.Й. Галайчука. —2-е вид., переробл. та допов. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. —520 с.
46. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї: баз. підруч. для студентів стоматол. ф-тів ВНЗ МОЗ України IV рівня акредитації / Півторак В. І. [та ін.]; ред. проф. Півторака В. І., проф. Проніної О. М. - Вінниця: Нова Книга, 2016. - 310 с.: іл. - (Національний підручник).
47. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: національний підручник для студентів вищих медичних начальних закладів IV рівня акредитації / Ю. Т. Ахтемійчук [та ін.]; ред. М. П. Ковальський. - 3-є вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 504 с.: 40 с. кольор. вкл.
48. Оптимізація лікування пухлин середостіння: методичні рекомендації / В. Д. Захаричев, А. В. Ганул. - Київ: [б. в.], 2016. - 28 с.
49. Перитоніт – одвічна проблема невідкладної хірургії: монографія / ред. В.П. Польового, В.В. Бойко, Р.І. Сидорчука. – Чернівці: Медуніверситет, 2012. – 376 с.
50. Післяопераційні грижі живота / Фелештинський Я.П.. – К.: ТОВ «Бізнес–Логіка» 2012. – 200 с.
51. Политравма: хірургія, травматологія, анестезіологія, інтенсивна терапія /Фомін П.Д. [та ін.], ред. Ф.С. Глумчера, П.Д. Фоміна, Є.Г. Педаченко, В.Г. Гетьмана, Г.Г. Рощина. -К.: 2012.- 780 с.
52. Рак молочної залози у жінок: управління факторами ризику / В. В. Рудень, Д. Є. Москвяк-Лесняк. - Львів: ЛНМУ імені Данила Галицького, 2017. - 129 с.
53. Рани: загальні поняття, діагностично-лікувальні підходи на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах : навч. посіб. : для лікарів-слухачів післядипл. освіти, лікарів-інтернів вищ. мед. навч. закл. /І. С. Зозуля,Б. І Слонецький,М. В. Максименко,А. І. Зозуля,І. В. Вербицький; За ред.І. С. Зозуля.–Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013.–105 с.
54. Руководство по амбулаторной хирургии: учеб. пособие / ред. В. В. Скибы; Министерство здравоохранения Украины, Киев. мед. ун-т УАНМ. – К.: Агенство «Україна», 2012 – 382с.
55. Спаечный синдром / Шальков Ю.Л., Гамидов А.Н. – Харьков: Коллегиум, 2010. – 244 с.
56. Топографічна, клінічна анатомія та оперативна хірургія: зб. тест. завдань для студентів вищ. мед. закл. III - IV рівня акредитації та лікарів-інтернів за фахом 222 "Медицина" / М. А. Волошин, Е. Р. Скаковський, О. А. Григор'єва; Запоріж. держ. мед. ун-т. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. - 280 с. - Бібліогр.: с. 277-278.
57. Травматологія та ортопедія: підручник / О. А. Бур'янов [и др.] ; ред.: Г. Г. Голка, О. А. Бур'янов, В. Г. Климовицький ; МОЗ України. -Вінниця : Нова книга, 2019 – 132 с.

58. Трансплантологія: для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України та лікарів-інтернів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України / С. П. Кравченко, Р.В. Луценко, О. А. Шкурупій ; Укр. мед. стоматол.акад. -Полтава : УМСА, 2018. – 262 с.
59. Трахеостома: короткий опис втручання та догляду / Ю. О. Сережко. - Київ: [б. в.], 2016. - 28 с.
60. TNM класифікація злоякісних пухлин: методичний посібник: пер. з англ. / ред. А. І. Шевченко; пер. з англ. О. П. Колесникова [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2019. - 88 с.
61. Ургентна абдомінальна хірургія. Навчальний посібник / В.І. Ляховський, І.І. Немченко, О.М. Люлька, О.П. Ковальов, О.Г. Краснов, Т.В. Городова-Андрєєва. – Полтава, ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2018. – 224с.
62. Урологія: підручник / С.П.Пасечников [та ін.]; ред. С.П.Пасечников - Вінниця: Нова Книга, 2019. – 400 с.
63. Хирургия поврежденных при политравме мирного и военного времени: учебное пособие / В. Д. Шейко; ВГУЗУ «УМСА». –Полтава: ООО «АСМИ», 2015. –557 с.
64. Хірургічні хвороби: підручник /Березницький Я.С., Вільцанюк О.А., Желіба М.Д., Фомін П.Д. [та ін.] / ред. П.Д.Фоміна, професора Я.С. Березницького. - К.: ВСВ «Медицина», 2016.- 408 с.
65. Хірургічні ускладнення ін'єкційної наркоманії: проблеми та особливості лікування / І. Д. Герич, А. Г. Іфтодій, О. В. Більцан. - Львів-Чернівці: Букрек, 2016. - 488 с.: іл.
66. Хірургічні хвороби: національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Я. С. Березницький [и др.]; ред.: П. Д. Фомін, Я. С. Березницький. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 408 с.: 8 с. кольор. вкл.
67. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посібник / Володимир Дмитрович Шейко, Борис Пилипович Лисенко, Анатолій Леонідович Челішвілі та ін.; заг. ред. В.Д. Шейко; УМСА. -Полтава, - 2007 (РВВ УМСА). -144 с.
68. Хірургія гнійно-некротичних ускладнень за синдрому діабетичної стопи / І. Я. Дзюбановський [та ін.]; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України". - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2018. - 316 с.: іл.
69. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посіб. / Шейко В. Д., Панасенко С. І., Челішвілі А. Л.; Укр. мед. стоматол. акад. - Полтава: Астроя, 2019. - 217 с.: рис., табл. ірургія пошкоджень. Надання екстреної медичної допомоги в центрі травми багатопрофільної лікарні: посібник / І. О. Воробей [та ін.]; ред. О. В. Мазуренка, Г. Г. Роціна; Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика. - Київ: Гордон, 2018. - 154 с.: рис., табл.
70. Хірургія природженої непрохідності тонкої кишки у новонароджених дітей: монографія / Слепов О. К., Мигур М. Ю. - Київ: БАРМИ, 2021. - 255 с.: рис., табл.

71. Хірургія серцевих ушкоджень. Особливості сучасної доктрини = Хирургия сердечных повреждений. Особенности современной доктрины = Surgery of heart injuries. Feature of modern concept / В. В. Бойко [та ін.]. - Харків: Промінь, 2016. - 156 с.: іл.
72. Хірургія шийного відділу хребта: [монографія] / Є. І. Слинко, М. В. Хижняк, Ю. Є. Педаченко; ДУ "Ін-т нейрохірургії ім. А. П. Ромоданова НАМН України". - Київ: Інтерсервіс, 2019. - 463 с.: рис., табл.
73. Хірургія: в 2-х т. Т. 1.: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів / С. О. Бойко [та ін.]; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин. - Вінниця: Нова Книга, 2019. - 704 с.: іл.
74. Хірургія: навч. посіб. / О. Б. Кутовий [та ін.], ред. д-ра мед. наук, проф. О. Б. Кутового; ДЗ "Дніпропетр. мед. акад. МОЗ України", Каф. хірургії №2. - Дніпропетровськ: Усик Т. Л., 2015. Ч. 1. - 2015. - 287 с.: рис., табл.
75. Хірургія: підручник / О. М. Кіт, А. О. Боб, В. С. Жуковський; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України". - 2-е вид., перероб і доп. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. - 620 с.: іл.
76. Хірургія: підручник для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів освіти I-II рівнів акредитації / О. М. Кіт [та ін.]; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського". - 2-е вид., без змін. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2016. - 644 с.
77. Хірургія: підручник: в 2-х т. Т. 1: Загальна хірургія з основними видами хірургічної патології. Лікування хворого в хірургічному стаціонарі: підручник / Р. О. Сабадишин [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2018. - 784 с.: рис. Хірургія: підручник: у 2 т. Т. 2: Спеціальна хірургія / Сабадишин Р. О. [та ін.]- Вінниця: Нова Книга, 2018. - 588 с.: рис.
78. Хірургія: Том 3 (книга 1) базовий підручник / Я. С.Березницький [та ін.]; ред. Я. С.Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро - VAL", 2011. - 780 с.
79. Хірургія: Том 3 (книга 2) базовий підручник / Я.С.Березницький [та ін.]; ред. Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро - VAL", 2011. - 782 с.
80. Холодова травма / Г.П. Козинець, В.М. Денисенко, А.В. Сотников // – Вказівки з воєнно-польової хірургії. – К.: СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 396 с.
81. Холодова травма / Г.П. Козинець: Навчальний посібник – К.: Логос, 2013. – 156 с.
82. Beynon, J., Harris, D.A., Davies, M., Evans, M. (Eds.) Coloproctology. A Practical Guide. Springer 2017. - 338 p.
83. Clinical anatomy and operative surgery = Клінічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for English-speaking foreign students / O. V. Tsyhykalo. - Vinnytsia : Nova knyha, 2020. - 528 p. : fig. - Бібліогр.: с. 527.
84. Clinical Anatomy and operative surgery = Клінічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for students of higher medical education

establishments / O. M. Slobodian [et al.] ; ed. V. Yu. Yershov. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2018. - 504 p. : il.

85. General surgery : [пер. з укр.] / [V. P. Andriushchenko et al.] ; ed. by Berezhnytsky Ya. S. [et al.] . - 2nd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. - 327 p.

86. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of higher medical educational establishments / S. D. Khimich [et al.] ; ed.: S. D. Khimich, M. D. Zheliba. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2019. - 536 p.: il.

87. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of higher educational institutions / V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. Ya. S. Berezhnytsky [et al.]. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2019. - 328 p. : il.

88. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of the higher medical education of the Ministry of Health of Ukraine / V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. Ya. S. Berezhnytsky [et al.]. - 2nd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. - 328 p. : il.

89. General surgery : [textbook]: [пер. з укр.] / V. P. Andriushchenko et al.; ed. by Berezhnytsky Ya. S. [et al.] . - 2nd ed. - Vinnytsia: Nova Knyha, 2020. - 327 p.: fig., tab.

90. General surgery = Загальна хірургія : / V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. by Ya. S. Berezhnytskyi, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov, V. O. Shidlovskyi. - Vinnytsia : Nova knyha, 2019. - 327 p.

91. Sidawy, Anton N. and Perler, Bruce A., "Rutherford's Vascular Surgery and Endovascular Therapy" (2018). Faculty Bookshelf. -133 p.

92. Surgery : [textbook for students of higher med. educational institutions] / [Kateryna M. Amosova et al.] ; ed. by Berezhnyts'kyu Ya. S., Zakharash M. P., Mishalov V. G. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2016. - 711 p. : fig. - (Національний підручник).

93. Surgery : [textbook for students of higher med. educational institutions] / [Kateryna M. Amosova et al.] ; ed. by Berezhnyts'kyu Ya. S., Zakharash M. P., Mishalov V. G. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2016. - 711 p. : fig. - (Національний підручник).

94. Surgery = Хірургія : textbook for students of higher medical educational institutions of Ministry of Health of Ukraine / K. M. Amosova [et al.] ; ed.: Ya. S. Berezhnyts'kyu, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2021. - 712 p.

95. Surgery = Хірургія : textbook for students of higher medical educational institutions of Ministry of Health of Ukraine / K. M. Amosova [et al.] ; ed.: Ya. S. Berezhnyts'kyu, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2021. - 712 p. : il.

96. Topographical anatomy and operative surgery : textbook for English-speaking foreign students / O. V. Tsyhykalo. - 3rd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2018. - 528 p.

97. Topographical anatomy and operative surgery Топографічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for English-speaking foreign students / O. V. Tsyhykalo. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2018. - 528 p. : il.